

בעל הבית, כי למה תגבה בהם יותר משור וממטלטלין, אף על פי (שמייחדם) [שאם ייחדם] לאפותיקי שלא לסלקם ממטלטלי אחרים היתה גובה מלקוחות. ואין נראה (זה) לי לדחות דבר(י) זה ולומר דההיא דיש נוחלין לאו טעמא משום דמתנה חשובה כמכר להפקעת שיעבוד טפי מירושה, אלא משום (דפיר') [דבירושה] לא שייכא הפקעת שיעבוד מזונות [אלמנה] כלל, שעיקר תקנת מזונות הוא את תהא יתבא בביתי ומיתונא כו', שהרי (נראה דמשועבד' דגבי קרקע) [השעבוד גבי אכילת פירות] ושבח קרקעות ומזון האשה והבנות שוה הוא, וכמו שלגבי מזונות חשיבא מתנה דאורייתא שיעבוד הוא הדין נמי לפירות ולשבח דמיתמי גבי ולא ממקבל מתנה. וגם שיעבוד (דאמ' ודאחין) [האב והאחין] לענין מזונות נראה לי שוים, דבין אחים ובין אב בין מכרו בין משכנו בין נתנו מתנת בריא אין מוציאין למזונות. והאי דנקט במציאת [ה]אשה [כחובות סט, א] מכרו או משכנו, משום דעיקר גבי פרנסה איתשיל. ור' חייא דקבעי מכרו או משכנו הוה פשיטא ליה לענין מזונות דאין מוציאין, דקסבר דליכא לאיסתפוקי אלא לענין פרנסה ובמכר או במשכון, אבל מתנה הוה פשיטא [ליה] דמוציאין לפרנסה. ואפילו אם נפשך לומר דהאחין שנתנו מוציאין למזונות, לפי שכבר זכו בנות ליוזן מהנכסים ולא אלימא מתנת אחין להפקיע מזונות כמו מתנת האב, מ"מ משועבדים לענין פירות ושבח אפילו מתנת בריא בשיעבוד האב במזונות²²³. ונראה לי כמו שפי' דהאחין נמי אפילו אם כתבו²²⁴ אין מוציאין למזונות. [ואע"ג דפרי' דמתנה חשיבא לענין שעבוד (במכר) [כמכר] טפי מירושה, מותבינן אשמעתין מההיא דנושאים על האנוסה ויבמות שם] דאמרין יש מוכר את אביו להגבות את אמו כתובה, ומשמע התם שגובה כתובתה ממטלטלי דמתנה לרבי מאיר דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה פ". ונראה לי לתרץ, דהתם דקתני ועמד וכתב כל נכסיו (לבניו) [לבנה] במתנת שכיב מרע איירי, דגריעא מן ירושה] דאורייתא, ולהכי גביא כתובה מינה. והוא הדין בעל חוב שגובה ממטלטלי דמתנת שכיב מרע - יצחק בר שמואל זלה"ה.

(קכו) ועוד השיב על מה שכתבתי שמתנת בריא במטלטלי מפקעת מהן שיעבוד כתובה, אל ישיבני אדם שאם כן בטלתי כתובות בנות ישראל שיפקיעוה בענין זה, דדל נמי האי טעמא תיקשי לך שיפקיעוה על ידי שטר מכר שיכתבו עליהם או יורו שמכרום. וקצת הוא רפה ביד, משום קושייתו דכשמוכר את אביו שצריך להעמידה לאותה ברייתא לפי דבריי במתנת שכיב מרע. מיהו נראה הדברים כן דמתנת שכיב מרע למקבל מתנה כח יותר מעל היתומים מיירי, דאע"ג דאם לא נתן (לא) היתה גובה מן היתומים כשנתן מיהא מתנת שכיב מרע יש כח למקבל מתנה יותר מעל היתומים, והכי משמע דמחמת מיתה כתב ומת ולכן לא הוצרך לפרש שמת או גירש דמת חייב לתת לה כתובה אם לא על ידי מיתה

או גירושין, דכיון דנתן מתנת שכיב מרע אם כן מת. ומדאמרין נמי פרק נערה שנתפתתה פ", באושא התקיננו הכותב נכסיו לבניו הוא ואשתו ניוזנין מהן נראה לי להביא ראיה דמתנת בריא דמפקעת מזונות, דמשמע דוקא לבניו אבל לאחר אין ניוזנין מהן לא הוא ולא אשתו. וגם רש"י זצ"ל פירש פרק נערה שנתפתתה גבי הכותב נכסיו לבניו, אף על גב דמתנה לאחר מפקעת מזונות אשתו כמכר היינו משום דאי לא עבד ליה נייח נפשיה לא יהיב ליה מתנה ולהכי מפקעת כמכר, אבל בבנו לא שייך למימר הכי. וגם כתב ר"ת זצ"ל בפר"ח זצ"ל שלו בבבא בתרא, שמתנת בריא מפקעת שיעבודא במכר. וגם רבינו תם זצ"ל ורבינו שמואל זצ"ל שווין בדבר בבבא בתרא ביש נוחלין. [נ]מדאמרין מצא שטרי חוב שאין בהן אחריות נכסים לא יחזיר שאין בית דין נפרעין מן הלקוחות וליכא למיחש לקנוניא, יש להביא ראיה נמי דמתנת בריא מפקעת מידי שיעבוד יותר מירושה, מדלא חייש שמא יעשו קנוניא על המקבל מתנה שמענין מינה דלא גבי שטר שאין בו אחריות ממקבל מתנה המאוחר לו אע"ג דגבי מיורשין, דאפילו מלוה על פה גובה מן היורשין כל שכן שטר שאין בו אחריות, דאי הוה ממקבל מתנה הוה לן למימר לא יחזיר דהוה ליה למיחש אפסידא דמקבל מתנה כדחיישינן בבבא מציעא סוף פרק שנים אוחזין גבי מתנות ודייתקאות [אוצר החכמה] יצחק בר שמואל זלה"ה פ":

שכיב מרע שאמר נכסיי לך סתם ולא פירש לא לשון מתנה לא לשון ירושה, רואין אם הוא הראשון ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואין לשיני במקום ראשון כלום, ואם לאו נוטלו משום מתנה ויש לשיני מה ששייר ראשון.

לך²²⁵ הפסק. פירש רבינו שמואל [ד"ה כדשלח], אם הראשון ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואין לשיני אחריו כלום, דכיון דעשאו יורש וזכה בדין תורה כי קא[מר] חו ואחריו לפלוני הוי מתנה על מה שכתוב בתורה, דאינו יכול לעקור תורת ירושה מאותו שירש כבר, ואפילו אם פירש אני מורישך על תנאי שיטול האי שני אחרך, הוי מתנה על מה שכתב בתורה והוי המעשה מעשה דהיינו הירושה והתנאי בטל שלאחרך בטל. דהא ירושה אין לך הפסק, והוי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי המעשה מעשה והתנאי בטל. והכי הילכתא כדשלח רב אחא בר איבא, דהא חזין עובדא דכוותיה בסמך. עכ"ל. זהו פירוש רבינו שמואל זצ"ל פ", כגון שכיב מרע שאמר אלא למאן ואחריו לפלוני רואין וכו'.

וכן כתב רבינו יצחק בר מרדכי זצ"ל. נראה לי וכגון דאמר ליה סתם נכסיי לך ולא אמר נתונים לך, דומיא דאלא למאן דלעיל, דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי, אבל אם (לא)²²⁶ מוכיר לשון מתנה לא הוה מצי לאסוקי שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה. עכ"ל קטו:

223 מ"מ... במזונות, בשו"ת מהר"ם שם דאלימא להפקיע מזונות. 224 נמי... כתבו, ושם שנתנו. 225 לך, לפנינו: לה. 226 (לא), כצ"ל.

ותנאי כתובה, ועי' בב"י שם. ובהגה הביא ה"א שמיוורשו אפילו במתנת בריא אשה גובה, ועי' בד"מ שם ו-יא. קיד בתחילת ד"ה כדשלח. מטר מרדכי ס"י תפצח. הג"א ס"י לה.

קיא וראה עוד אריכות דברים בשו"ת מהר"ם שם, וכדברי התוס' ביבמות שם. קיב ראה כל התשובה דלהלן לעיל סי' קכג. קיג וכ"פ בטורש"ע אהע"ו מ. א דמתנת בריא איז האשה גובה כתובה